

گام عادلانه بنزینی

مهدی اسماعیلی نماینده مردم میانه در مجلس شورای اسلامی سال گذشته در توثیتی نوشته بود «تخصیص سهمیه بنزین به افراد به جای خودروها گام مثبتی در راستای عدالت اجتماعی بوده که یارانه دولتی را از دهک‌های بر خوردار به سمت دهک‌های نیازمند هدایت می‌کند. می‌توان با ابتکاراتی از این دست بدون ایجاد بار مالی هدفمندی یارانه‌ها را محقق کرد». غالباً مسئولان مختلف در فضای رسانه‌ای و مخصوصاً در شبکه فیلتر شده توئیتر حرف‌های مطبوع و قشنگ زیاد می‌زنند به طوری که در نگاه اول به نظر می‌رسد مخاطب این حرف‌ها دیگران هستند ولی واقعیت غیر از این است و مخاطب چنین «باید»‌هایی خودشان هستند و «باید» به جای نسخه‌پیچی در فضای مجازی، در فضای حقیقی از ظرفیت اندیشکده‌ها و مراکز پژوهشی برای عملی کردن طرح‌های عدالت محور بهره ببرند.

بی توجهی به نظر ات علمی

مالک شریعتی نیاسر نماینده مردم تهران، ری، شمیرانات، اسلامشهر و پردیس در مجلس شورای اسلامی پیشتر درباره طرح «سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار» گفته بود «بر اساس این طرح و در پی آخرین تغییرات اعمال شده به صورت مشترک با مرکز پژوهش‌ها، سهمیه بنزین به جای هر خودرو، به هر خانوار تعلق می‌گیرد، بنابراین هر خانوار در صورت داشتن خودرو، از بنزین سهمیه‌ای استفاده می‌کند و در غیر این صورت می‌تواند با سهمیه خود کالا خریداری کند (۱۳۹۹/۶/۱۳۴ خانسه ملت). مرکز پژوهش‌ها به عنوان بازوی علمی و مشورتی مجلس شورای اسلامی گویا جایگاه چندانی در بین نمایندگان ندارد و نمایندگان هم گویا زیاد اعتقادی به کارهای علمی و پژوهشی ندارند. این مرکز اثر تهرمی طرح یاد شده را در دهک‌های بالا چهار درصد دانسته بود و در دهک‌های پایین معتقد به بهبود ضریب جینی شده بود اما نمایندگان توجه به آن ندارند.

سهم بالای دهک‌های بالا!

طبق بررسی‌های سال ۱۳۹۷ مرکز آمار ایران ۵۳/۲ درصد از خانوارهای شهری و ۳۲/۳ درصد خانوارهای روستایی دارای خودرو و همچنین ۱۴/۱ درصد از خانوارهای شهری و ۲۸/۴ درصد از خانوارهای روستایی دارای موتورسیکلت بوده‌اند. با این آمار مشخص بود که بخشی از خانوارهای ایرانی از یارانه پرداخت شده روی بنزین بهره‌ای نمی‌برند. همچنین بر اساس یک گزارش سازمان بهرام به بودجه در سال ۱۳۹۷ اعلام کرد که دولت حدود ۱۳۲ هزار میلیارد تومان یارانه پنهان به بنزین اختصاص می‌داد که از این میزان، حدود ۱۱ هزار میلیارد تومان سهم سه دهک پایین (کم در آمد) و حدود ۶۷ هزار میلیارد تومان سهم سه دهک بالا (پر درآمد) بود، یعنی سه دهک بالا حدود شش برابر بیشتر از سه دهک پایین از یارانه‌های بنزین نفع می‌برند. به نظر می‌رسد اگر متغیرهای خارج از عرف اجازه دهند عملی شدن طرح‌های عدالت محور دور از نظر نخواهد بود اما ظاهراً بعید به نظر می‌رسد.

۱۹ ماه بلاتکلیفی

تاز نمای مجلس شورای اسلامی ۱۰ خرداد سال گذشته با عنوان آنچه «کارنامه یک‌ساله کمیسیون انرژی مجلس» مطرح کرد، نوشته بود: «طرح سهمیه بندی بنزین سرانه خانوار از جمله طرح‌های مهم در حال رسیدگی در این کمیسیون است. در ماه‌های اخیر رئیس مجلس شورای اسلامی تصریح کرد که از مواردی که در اصلاح ساختار بودجه باید مورد توجه قرار گیرد، موضوع اصلاح سهمیه‌بندی بنزین به منظور تحقق عدالت اجتماعی و فردی است چرا که با طرح کنونی تنها افراد دارای خودرو و از یارانه بنزین بهره‌مند می‌شوند. بر همین اساس کمیسیون انرژی طرح سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار را در دستور رسیدگی قرار داده است. با گذشت ۱۹ ماه هنوز خبری از تعیین تکلیف «اصلاح سهمیه‌بندی بنزین به منظور تحقق عدالت اجتماعی و فردی» نیست و ظاهراً مجلس فعلی هم در شعار دهی جای پای اسلاف خود گذاشته است. البته لایحه برنامه هفتم و بودجه سال ۱۴۰۲ فرصت خوبی برای وفای به عهد است.

«جوان» بررسی کرد

«بنزین سرانه» در فراموش‌خانه مجلس و دولت!

رهبر امام‌عادی امیر

عدالت اجتماعی یکی از پرسامدترین گزاره‌های انقلاب اسلامی است که متأسفانه در دام «تعارض منافع» برخی مسئولان ادوار مختلف حبس شده است و گویا دولت مردمی و مجلس انقلابی نیز تمایلی به عملی کردن آن ندارند چه آنکه طرح «سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار» به‌رغم فریاد برخی نمایندگان پیگیر عدالت اجتماعی و مطالبه نخبگان دغدغه‌مند همچنان به فراموش‌خانه ارجاع شده و شاید بناسد در وقت «هرگز» عملیاتی شود. البته این به معنای بی‌توجهی و پیگیری نکردن پرچمداران عدالت اجتماعی نیست و از تریبون‌های مختلف برای عملی کردن این اقدام ضروری مشروط به درمان عارضه «تعارض منافع» به برخی مدیران، تلاش می‌کنند. سیدعلی موسوی کارشناس اقتصادی در این زمینه به «جوان» می‌گوید «برای ورود به این موضوع یک‌بار دیگر بیانات رهبر حکیم

انقلاب در اولین دیدار رئیس و اعضای دولت سیزدهم (۶ شهریور ۱۴۰۰) را مرور کنیم که صراحتاً فرمودند: «اساس حکومت اسلامی و جمهوری اسلامی بر اقامه عدل است، کما اینکه اساس همه ادیان بر اقامه عدل است. خدای متعال می‌فرماید که ما پیغمبران را فرستادیم، کتاب‌های آسمانی را فرستادیم، یقوّم التّائس پالقیسط» (۳) اصلاً برای اینکه مردم قیام به قسط کنند و جامعه، جامعه عدالت‌آمیز باشد. خب ما در این زمینه‌ها عقب نماندیم، خیلی باید کار کنیم، خیلی باید تلاش کنیم. به نظر من هر موعوبه‌ای که شما تصویب می‌کنید، هر لایحه‌ای که در دولت تنظیم می‌کنید، هر بخشنامه‌ای که خود شما در دستگاه خودتان صادر می‌کنید، یک پیوست عدالت باید داشته باشد؛ باید مراقب باشید این روش، این کار، این دستور، ضربه‌ای به عدالت نزند، طبقات مظلوم را پامال نکند؛ این

حدود ۲۳ میلیون خودرو در کشور داریم و همین حدود هم خانوار در کشور وجود دارد بنابراین می‌شود به جای تخصیص سوخت یارانه‌ای بر اساس مالکیت خودرو، آن را به هر خانوار تخصیص داد تا اگر لازم دارند مصرف بفرروشند تا به نوعی از آن یارانه تخصیص داده شد، بنزین بهره‌مند شوند

برخوردار اقدام کرده است که شاهد خروجی قابل قبول مجلس یعنی مصوبه قانونی باشیم ولی تاکنون چنین چیزی نبوده است. البته دولت هم توضیح ن داده است طی یک سال گذشته برای کدام لایحه یا آئین نامه و... پیوست عدالت تهیه کرده است؟! «موسوی تصریح می‌کند «حدود ۲۳ میلیون خودرو در کشور داریم و همین حدود هم خانوار در کشور وجود دارد بنابراین می‌شود به جای تخصیص سوخت یارانه‌ای بر اساس مالکیت خودرو، آن را به هر خانوار تخصیص داد تا اگر لازم دارند مصرف کنند یا اگر مایل بودند بفرروشند تا به نوعی از آن یارانه تخصیص داده شد بنزین بهره‌مند شوند». به گفته موسوی بر اساس مقدمه توجیهی طرح «سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار»، یکی از مشکلات اساسی کشور موضوع مصرف بنزین است چرا که روزانه حدود ۱۰۰ میلیون لیتر بنزین مصرف می‌شود اگر این روند ادامه پیدا کند در سال ۱۴۰۸ این عدد به ۲۵۰ میلیون لیتر در روز خواهد رسید که باید روزانه ۱۵۰ میلیون لیتر بنزین وارد کنیم و در حال حاضر نیز اختصاص سهمیه‌بندی بنزین به خودرو بر خلاف عدالت است زیرا حداقلی ۴۰ هزار ریال یارانه پرداخت می‌شود. بنابراین محروم کردن نصف جمعیت ایران از سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار» هم پیگیری کرده‌اند ولی رای نیاورده است؟! خب این چه گری‌ای بی‌عدالتی باز کرده است؟! وقتی می‌توانیم بگوییم مجلس در راستای عدالت اجتماعی و حقوق عامه مردم از جمله طبقه کمتر

طرحی برای دهک‌های پایین جامعه

یکی از نقدهای وارده به طرح «سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار» اثر تهرمی اجرای آن است. نمایندگان موافق معتقدند بر اساس بررسی مرکز پژوهش‌های مجلس اثر تهرمی این طرح در دهک‌های بالای چهار درصد بوده و در دهک‌های پایین حتی ضریب جینی را بهبود می‌بخشد. برخی این طرح را قبول ندارند، لذا می‌گویند که هر کسی

باید به پمپ بنزین مراجعه کند و سهم خود را در گان بگیرد اما اینگونه نیست. طبق پیش‌بینی‌ها ۲۰ درصد از درآمد دولت از این طریق به گازسوز کردن تاکسی‌ها و وانت‌بارها اختصاص یابد، البته به آنها فرصت داده می‌شود تا خودرو خود را گازسوز کنند تا اگر بانه گران نشود، ۲۰ درصد از این درآمد نیز به مردم اختصاص می‌یابد تا خودرو خود را گازسوز کنند که این مبلغ به صورت وام خواهد بود. ۶۰ درصد باقیمانده نیز برای اشتغال‌زایی در اختیار دولت قرار خواهد گرفت. پیش‌بینی می‌کنیم با اجرای این طرح ۱۵ تا ۱۰ میلیون لیتر کاهش مصرف خواهیم داشت. در طرح هدفمندی یارانه‌ها قانون به درستی اجرا نشد، رئیس‌جمهور وقت در این طرح به همه یارانه‌ها، در حالی که ۵۰ درصد این طرح اختصاص یافته بود. در این طرح به کسی یارانه مستقیم پرداخت نمی‌شود که با کمبود منابع مالی روبه‌رو شویم، بلکه به هر فرد ۳۰ لیتر بنزین تعلق می‌گیرد که به حساب سرپرست خانوار واریز می‌شود، سرپرست می‌خواهد این بنزین را مصرف کند یا اجازه دهد دولت بفروشد، تصمیم با خودش است. با یاور برخی موافقان طرح، حتی باید مردم مجاز باشند سهمیه بنزین خود را به صادر کنندگان بنزین بفروشند تا به راحتی امکان خرید سهمیه بنزین آنها وجود داشته باشد تا از این گذر بمانند به صورت عادلانه به یارانه تخصیص دست پیدا کنند. به زعم این افراد، در جامعه‌ای که اساس آن عدالت است و باید «عدالت اجتماعی» در ساخت‌های مختلف به چشم‌بخورد، دلیل نمی‌شود سختی کار و نبودن زیرساخت‌ها بهانه‌گرده‌اگر چنین باشد چه فرقی بین حکومت عدالت‌محور و غیر عدالت‌محور خواهد بود؟

ایده‌ای برای توجه به مسئله جمعیت

مالک شریعتی نیاسر نماینده مردم تهران در نشست علنی نوبت عصر روز دوشنبه، ۴ اسفندماه ۱۳۹۹ مجلس در جریان بررسی بخش درآمدی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ با الحاق یک بند به تبصره ۱ لایحه مذکور، به عنوان پیشنهاد دهنده الحاق یک بند به تبصره ۱ توضیح داد: «در حال حاضر سهمیه بنزین یارانه‌ای بین افرادی

توزیع می‌شود که دارای خودرو هستند اما نیمی از خانواده‌ها که فاقد خودرو هستند از این سهمیه بهره‌مند هستند. در پیشنهاد مطرح شده که گام اول است گفته می‌شود ۵۰ درصد جامعه که از سهمیه یارانه‌ای بنزین ۳ هزار تومانی بهره‌مند هستند، به ازای هر عضو خانواده ۱۵ لیتر بنزین ۳ هزار تومانی دریافت کنند. این ایده باعث رعایت مسئله جمعیت که مورد اهمیت است نیز می‌شود. حتی می‌توان بازاری ایجاد کرد تا مردم که خودرو ندارند اما سهمیه بنزین یارانه‌ای دریافت می‌کنند، بنزین خود را خرید و فروش کنند». محمدرضا پورابراهیمی داورانی نماینده مردم کرمان و راور در مجلس شورای اسلامی نیز در موافقت با این پیشنهاد، توضیح داد: «در شرایط اقتصادی کنونی وضعیت مرتبط با سوخت و انرژی کشور بر محور عدالت نبوده از این‌رو اعتقاد داریم حوزه اقتصادی باید جراحی شود. دوستان می‌گویند که کار کارشناسی روی این موضوع نشده است، ما هم اعتقاد داریم که بعد از تصویب این پیشنهاد پیوستی جامع و تخصصی که بتواند مبنای اجرایی و عملیاتی باشد، شکل گیرد. در مجلس انقلابی باید جراحی اقتصادی صورت گیرد، از دو سال قبل در کمیسیون اقتصادی و انرژی مجلس مطالعاتی مربوط به سهمیه‌بندی بنزین صورت گرفته است، در ساختارهای احکامی نیز در این زمینه بحث و گفت‌وگوهایی شکل گرفته بود». در نهایت صحن علنی مجلس با ۸۴ رأی موافق، ۱۴۵ رأی مخالف و ۲ رأی ممتنع از مجموع ۲۳۷ نماینده حاضر در جلسه تغییر نحوه سهمیه‌بندی یارانه بنزین را به زمان دیگر و با کار کارشناسی بیشتر موکول کرد.

ماهیت طرح سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار

سهمیه‌بندی بنزین که مسئله بسیار مهمی است در بودجه سنواتی تصمیم‌گیری کرد چرا که زیرساخت‌های این تصمیم فراهم نیست. سهمیه‌بندی بنزین در حال حاضر باعث تزیق التهاب به جامعه می‌شود. محمدمهدی مفتاح سخنگو کمیسیون تلفیق بودجه ۱۳۹۸ هم گفت: «این کمیسیون با سهمیه‌بندی بنزین در

فراهانی عضو هیئت رئیسه مجلس ۲۳ مرداد ۱۳۹۹ گفته بود «طرح سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار در صحن علنی مجلس به صورت عادی اعلام وصول شد، بر اساس این طرح ماهانه به هر فرد ۳۰ لیتر بنزین سهمیه‌ای پرداخت خواهد شد که با کارت سرپرست خانوار واریز می‌شود، و سرپرست فرصت دارد تا پایان ماه آن را مصرف کند و اگر مقداری از آن باقی ماند زمانی - که دولت می‌خواهد کارت سرپرست را مجدد شارژ کند - موظف است کل باقیمانده آن را بر اساس قیمت ۹۰ درصد فوب خلیج فارس خریداری و به حساب سرپرست واریز کند که زیرساخت‌های این طرح توسط شرکت پخش و پالایش فرآورده‌های نفتی آماده شده است. در این طرح قیمت سی‌ان‌جی و گازوئیل گران نخواهد شد و تأکید داریم که سرانه مورد نیاز حمل و نقل عمومی گران نشده و سهمیه بنزین هم به تاسی‌ها تعلق گیرد. اگر نفت گران شود قیمت فوب افزایش پیدا کند کسی که مصرف بنزین کمتری دارد پول بیشتری دریافت خواهد کرد. ما بنزین به کسی نمی‌دهیم بلکه یارانه بنزین می‌دهیم.»

طبعاً رهیافت جمهوری اسلامی ایران مبنی بر «نه شرقی، نه غربی» درباره همه ساحت‌ها از جمله اقتصاد صدق می‌کند. نفی نظام‌های اقتصادی نئولیبرالیسم و کمونیسم با پشتوانه «نظام اقتصادی اسلام» است. اما این نظام آنطور که باید معرفی و مورد توجه قرار نمی‌گیرد، از این جهت در سلسله مطالبی کتاب «فلسفه اقتصاد» مجموعه یادداشت‌های متفکر شهید استاد مرتضی مطهری را بازخوانی می‌کنیم.

مالکیت از نظر فلسفی

مالکیت چیست؟ برای اینکه ماهیت مالکیت را به دست آوریم اول وضع آن را در میان بشر جست‌وجو می‌کنیم. اولاً می‌بینیم بشر میان خود و بعضی اشیاء رابطه خاصی قائل است که آن رابطه را میان شخص دیگر و آن شیء قائل نیست. معمولاً این رابطه را در جایی قائل است که خود، آن شیء را به وجود آورده یا از جنگال طبیعت بیرون آورده یا آن را پیدا کرده است؛ خود را از دیگران نسبت به آن شیء اولی و مقدم می‌داند. یک خصوصیت دیگر این است که این رابطه را قابل سلب و تبدیل می‌داند. این طرز عمل و همچنین وضع لغت خاص در این زمینه دلیل بر این است که بشر تصور خاصی در این زمینه دارد. اینجاست که جای تحقیق فلسفی درباره چگونگی این تصور است. بعضی به همین مقدار قناعت می‌کنند که مالکیت یک امر اعتباری است؛ اما از آنجا که ثابت شده اعتبار به معنی اینکه انسان تصویری را از خود اختراع کند محال است پس باید دید اولاً به چه دلیل اعتباری است و ثانیاً حقیقت اعتبار چیست، ثالثاً مالکیت با سلب یا تعویض می‌کند دلیل بر اعتباری بودن آن است. و اما اینکه اعتبار چیست؛ امور اعتباری همواره به منزله کبیبه و فرد ادعایی حقایق می‌باشد، و اما اینکه مالکیت چگونه اعتبار شده؛ باید دید انسان در طبیعت چه مالکیت‌های حقیقی و واقعی را دریافته که از روی آن، مالکیت اعتباری را اعتبار کرده است؟ آنچه انسان در دنیای واقع از لحاظ مالکیت دریافته است مالکیتی است که میان خود و افعال و قوا و اعضای خود یافته است. انسان فکر خاصی را از خود می‌داند، زیرا واقعاً وجود آن فکر متکی و مستند به او است، اگر او نبود آن فکر هم نبود. همچنین است رابطه‌ای که میان خود و اعضای خود درک می‌کند.

مکتب

باتلاق تعارض منافع

کمیسیون انرژی مجلس شورای اسلامی در سال‌های اخیر طرحی را بررسی کرد دینی بر اینکه به جای اختصاص سهمیه بنزین به خودرو، به افراد سرانه مصرف سوخت داده شود چرا که افرادی که وسیله نقلیه ندارند نیز توان گرانی‌ها را می‌دهند و به نوعی کسانی که چند خودروی شخصی دارند از سهمیه بنزین آنها استفاده می‌کنند. بر اساس چنین طرحی، میزان مشخصی از سهمیه بنزین به هر فرد با کم ملی تعلق می‌گرفت تا همه از یارانه بنزین بهره ببرند، البته پیگیری این طرح ادامه پیدا نکرد. منتقدان معتقدند ساختارهای لازم برای اجرای چنین طرحی ایجاد نشده است و سازو کار خاص خود را می‌طلبد تا روی قیمت بنزین اثری نداشته باشد. البته منتقدان هرگز به این سؤال اساسی پاسخ نمی‌دهند اگر بناسد به بهانه‌های نبود زیرساخت و مهیا نبودن قضا و... از اجرای عدالت سراز شود پس چه فرقی بین حکومت عدالت محور و غیر عدالت محور است؟! البته اثر توان گذر از باتلاق «تعارض منافع» برخی مدیران وجود داشته باشد، شاهد سخت شدن هسته‌های اعتراضی مردم و تبدیل آن به شورش نمی‌شویم. ریشه‌یابی اعتراض واقعی اخیر مردم در عمق لایساف با ورود دشمنان این مرز و بوم منحرف و به اغتشاش تبدیل شد، نشان می‌دهد مردم بیشتر از آنکه از گرانی ناراحت باشند از تبعیض و نبود ساز و کار عادلانه در ساخت‌های مختلف هستند.

شرایط همیشه حساس

جعفر قادری نماینده مردم شبیراز و زرکان در مجلس شورای اسلامی در مخالفت با طرح «سهمیه‌بندی بنزین سرانه خانوار» گفته بود: «تغییر نحوه سهمیه‌بندی بنزین سیاست‌گذاری است و آثار و پیامدی در بودجه دولت ندارد، حتی در زمان هدفمند کردن یارانه‌ها چندین سال روی آن بحث و گفت‌وگو شد و تصمیم‌گیری شیه نبود. تغییر در قیمت بنزین در سنوات گذشته تصمیم ناگهانی بود که کل جامعه را تحت تأثیر قرار داد، نباید اکنون که نزدیک به انتخابات شوراها و ریاست جمهوری هستیم، بحث مسائل هسته‌ای در جامعه پرنریک شده است، تنش و حساسیت بیشتر را ایجاد کنیم. در حال حاضر زمان مناسبی برای تصمیم‌گیری‌های سخت نیست؛ باید اجازه دهیم دولت جدید در کم‌حساس تصمیم‌گیری کند و کار کارشناسی در کمیسیون‌های تخصصی انجام شود». نمایندگان گفنی که چنین استدلالی دارند هرگز نگفته‌اند آیا زمانی وجود خواهد داشت به‌زعم آنها «شرایط حساس» در کشور حاکم نباشد؟! تا در آن مقطع اقدام به عملی کردن طرح‌های عدالت‌محور کرد؟ در «ایران ما» هر دو سال یک بار انتخابات این مرز و بوم منحرف که حداقل یک سال قبل از آن فضای حاکم کشور انتخاباتی می‌شود با این حساب شرایط همیشه حساس هست و باید قید طرح‌های منطبق با عدالت اجتماعی را زد!